

повинна створити й реалізувати на практиці власну геополітичну стратегію, а не виступати лише складовою геополітики США, Європи та Росії.

Бібліографічний список:

1. Россия подорвала европейские принципы безопасности действиями в Крыму и на Донбассе. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/418474/rossiya_podorvala_evropeyiskie_printsipy_bezопасnosti_deystviyami_v_krymu_i_na_donbasse_mogerini
2. Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії. Т. 6. Кн. 1: Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. – К.: Філадельфія, 1995. – 471 с.
3. Розумний М. М. Виклики національного самовизначення : монографія / М. М. Розумний. – К. : НІСД, 2016. – 196 с.
4. Там само.
5. Геополітичні орієнтації населення і безпека України. За даними соціологів. Упорядник М.О. Шульга. — К.: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2009. — 80 с.
6. Розумний М. М. Виклики національного самовизначення : монографія / М. М. Розумний. – К. : НІСД, 2016. – 196 с.
7. Ідентичність громадян України в нових умовах: стан, тенденції та регіональні особливості // Центр Разумкова. – Національна безпека і оборона. – 2016. - № 3-4. – С. 13-16.
8. Геополітичні орієнтації громадян України: стаття і мінливі останніх років (лютий 2012- лютий 2015) // Київський міжнародний інститут соціології. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=507&page=33>

УДК 327.5 (73+540.1)

АМЕРИКАНО-ПАКИСТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (2000-2008 РР.)

Худолий А. О., д. політ. н., професор кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія» (Україна)

Худолий А. О. Американо-пакистанські відносини на початку ХХІ століття (2000-2008 рр.).

Стаття присвячена аналізу зовнішньої політики Сполучених Штатів та Ісламської Республіки Пакистан в регіоні Південна Азія. Розглянуто особливості зовнішньополітичних кроків, здійснених двома країнами упродовж 2000-2008 рр. Описано міждержавні відносини між США, ІРП та його сусідами. Розглянуто етапи розвитку двосторонніх відносин. Висвітлено проблеми регіональної безпеки в світлі основних подій. Розглянуто пакистано-афганські відносини. Деталізовано здобутки та недоліки зовнішньополітичного курсу ІРП та США з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників.

Ключові слова: регіональна політика, Південна Азія, зовнішня політика, Пакистан, США, Афганістан.

Худолий А.А. Американо-пакистанские отношения в начале ХХІ века (2000-2008 гг.).

Статья посвящена анализу внешней политики Соединенных Штатов и Исламской Республики Пакистан в регионе Южная Азия. Рассмотрены особенности внешнеполитических шагов, предпринятых двумя странами на протяжении 2000-2008 гг. Описаны межгосударственные отношения между США, ИРП и его соседями. Рассмотрены этапы развития двусторонних отношений. Освещены проблемы региональной безопасности в свете основных событий. Рассмотрены пакистано-афганские отношения. Детализированы достижения и недостатки внешнеполитического курса ИРП и США с учетом внутренних и внешних факторов.

Ключевые слова: региональная политика, Южная Азия, внешняя политика, Пакистан, США, Афганистан.

Khudoliy A. O. American and Pakistan Relationships At the Beginning of the 21st Century (2000-2008).

The article deals with analysis of foreign policy of the United States of America and Islamic Republic of Pakistan in the region of South Asia. Foreign policy steps, made by both countries during 2000-2008 are described. International relations between the USA, the IRP Pakistan and its neighbors are analyzed. Stages of relationships development are identified and described. Problems of regional security in the light of key events are highlighted. Pakistan and Afghanistan relationships are observed. Achievements and drawbacks of foreign policy course of the USA, the IRP along with inner and outer policy factors are analyzed in details.

Key words: regional policy, South Asia, foreign policy, Pakistan, the USA, Afghanistan.

Поліцентрична система міжнародних відносин, що почала формуватися на початку ХХІ століття не залишила Сполученим Штатам Америки вибору, тому Вашингтон докладав і докладає максимум зусиль для того, щоб зберегти ключові позиції в основних цивілізаційних регіонах, одним із яких є Південна Азія.

Постановка проблеми. В умовах формування багатополярного світу актуальним є дослідження зовнішньополітичного курсу та мотивів регіональних акторів, діяльність яких впливає на формування порядку денного як регіонального, так і глобального рівня. Ісламська Республіка Пакистан чинить відчутний вплив на політику країн Південно-Азійського регіону. Зовнішньополітичні амбіції Пакистану змушують реагувати на його поведінку Індію, КНР, РФ і звісно ж США, які намагаються зберегти традиційні сфери впливу в Південній Азії та Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Метою даної статті є аналіз відносин між Ісламською Республікою Пакистан і сполученими Штатами Америки в Південній Азії.

Актуальним є аналіз регіональної політики ІРП та вплив Сполучених Штатів Америки на Ісламабад, що впливає, значною мірою, на перебіг подій у Південній Азії. Актуальність дослідження полягає у спробі описати періоди та інтенсивність розвитку американо-пакистанських відносин у ХХІ столітті.

Вивчення американо-пакистанських відносин є актуальним з точки зору збереження балансу сил в регіоні Південна Азія, порушення яких може призвести до непередбачуваних наслідків. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

- Описати характер американо-пакистанських відносин упродовж 2000-2008 рр.;
- Виявити та описати етапи розвитку відносин між двома країнами;
- Визначити як розвиток відносин вплинув на регіональну безпекову політику.

Аналіз останніх досліджень. Зовнішня політика Ісламської Республіки Пакистан у ХХІ столітті не стала предметом поглибленого вивчення. Дослідження останніх років свідчать про те, що існує обмежена кількість досліджень, присвячених зовнішній політиці Пакистану та окремі статті, спрямовані на дослідження окремих аспектів американо-пакистанських відносин. Причиною такої наукової прогалини вбачаємо не лише у віддаленості регіону Південна Азія від України, але й слабких міждержавних, політичних, економічних і культурних відносин між двома країнами. Водночас, з точки зору міжнародних відносин, ІРП має вдале географічне розташування та значний економічний і військовий потенціал, що в сукупності чинників змушує науковців розглядати Ісламабад як одного з ключових акторів регіональної політики, особливо в безпековому вимірі, враховуючи той факт, що Пакистан володіє ядерною зброєю.

Політичну ситуацію в Південно-Азійському регіоні та американо-пакистанські відносини досліджувало чимало науковців, які акцентували увагу на різних аспектах цієї проблеми. Серед них чимало українських, російських і західних.

Серед досліджень українських науковців слід окремо зазначити праці І. Тихоненко [17;18]; Є.В. Крижка [9], А. Кобзаренка [8].

Російські науковці, серед яких В. Белокреніцький [2;3], О.В. Воробйов [6] та інші присвятили свої дослідження різним аспектам Південно-Азійського регіону.

Зарубіжні дослідники, серед яких А. Саттар [27], Г. Коплі та П. Хуссейн [23], М. Зауддін [30] також долучилися до вивчення даної проблематики. Кожен із зазначених авторів вивчав той або інший аспект зовнішньої політики Пакистану.

Слід зауважити, що окремі аспекти регіональної політики досліджували українські науковці, серед яких гідне місце посідає І. Тихоненко, яка вивчала питання регіональної безпеки Південної Азії та роль Ісламабаду як впливу в даному регіоні. Окремої уваги заслуговують пакистано-американські відносини. Дослідниця обмежилася безпековими аспектами двосторонніх відносин. Є.В. Крижка аналізував політику Сполучених Штатів щодо Пакистану упродовж 1990-2008 років, проте оминув питання індійсько-пакистанських відносин. А. Кобзаренко здійснив аналіз поточного політичного становища в Пакистані у контексті його впливу на розвиток регіону Південна Азія та світу, а також національних інтересів України. Автор висвітлив чинники формування поточної політичної ситуації в Пакистані, деталізував інтереси світових держав у цій країні, сформулював сценарії розвитку ситуації з урахуванням контексту регіональної та глобальної політики, визначив потенційні інтереси України в Пакистані.

Питання американо-пакистанських відносин доповнили дослідження російських науковців, серед яких слід зазначити В.Я. Белокриніцького [2; 3], В.М. Москаленка [11]. Науковці вивчали питання двосторонніх відносин США та ІРП, описали ці взаємовідносини з точки зору цілей, завдань та досягнутих результатів. Деталізовано питання політичної ситуації в Ісламській Республіці Пакистан, проблеми релігійного екстремізму та тероризму, політичного розвитку регіону Південна Азія тощо. Широкому колу питань, що торкаються двосторонніх відносин між Вашингтоном та Ісламабадом на початку ХХІ століття, від питань геополітики до внутрішньополітичного розвитку Пакистану, були присвячені праці С.М. Кузнєцова [10], М.Ю. Морозова [12], С.Н. Сотнікова [13], М.В. Братерського [4] та інших. С.М. Кузнєцов здійснив аналіз політики ІРП в регіоні Південна Азія з урахування чинника геополітичного розташування держави. М. Ю. Морозова досліджувала воєнну політику Ісламабаду та її вплив на баланс сил в регіоні. Тему воєнної політики Пакистану продовжив В.І. Сотніков, який торкнувся ядерної зброї та її розробок в Пакистані [13]. М.В. Братерський безпосередньо досліджував політику Вашингтону та посилення ролі регіональних держав в Азії [4].

А. Саттар досить детально висвітлив зовнішню політику Пакистану від 1947 до 2005 року. Г. Коплі та П. Хуссейн описали роль Пакистану на регіональному та глобальному рівні міжнародних відносин. М. Зауддін

зосередив увагу на досягненнях Ісламської Республіки Пакистан у зовнішньополітичній сфері [30]. Проте американсько-пакистанські відносини на початку XXI століття, залишилися поза увагою науковців.

Світ-система початку XXI століття зазнає кардинальних змін. Тероризм, наркоторгівля, валютні кризи, перехід від індустріального до постіндустріального світоукладу, прискорений розвиток технологій, послаблення здатності держав та урядів знаходити вирішення політичних та економічних проблем, тенденції до децентралізації, зокрема ослаблення цілісних систем і посилення підсистем, їхньої ефективності тощо – всі ці чинники призводять до посилення турбулентності в світовій політиці [15: 9; 26:255]. Стан міжнародної системи зазнає впливу не лише глобалізації, але й характеризується посиленням тенденції до регіоналізації та глокалізації. Регіони поступово перетворюються на самостійні сили і в них формується основа для розвитку країн, що там розташовані. Поділяємо думку американського дослідника про те, що упродовж наступних років збережеться перспектива конфліктів інтересів регіональних і глобальних акторів.

Південна Азія залишається одним із потенційно найконфліктніших регіонів світу не лише тому, що в ній триває перманентне асиметричне протистояння між Індією та Пакистаном, але й через напружені відносини Індії та Китаю, стратегічні інтереси яких не завжди співпадають [1:13]. Світові актори, на кшталт, РФ, США, зацікавлені у збереженні, та навіть зміцненні впливу в Південній Азії. Ці країни, за наявності тривалих прагматичних інтересів (економічних - контролем за вантажопотоками), рівнем обороноздатності, конкурують за провідну роль в регіоні. Не менш важливим є питання безпеки, з урахуванням наявності ядерної зброї в Індії та Пакистані. Наявність різних національних інтересів, політичних систем, релігійна гетерогенність доповнює геостратегічний фактор.

Зовнішня політика Ісламської Республіки Пакистан упродовж тривалого часу була і залишається контроверсійною. Складними виявилися пакистано-американські відносини. По-перше, суперечність полягає в різних цілях зовнішньої політики двох держав. Для Америки, на початку XXI століття, мета полягає в боротьбі з радикалізмом, тероризмом та спробі контролю за зброєю масового знищення [25]. Для Пакистану зовнішньополітична мета – зміцнення власних позицій у протистоянні з Індією, тобто регіонального впливу, посилення військового компоненту з перспективою створення потужного ядерного арсеналу. В прагненні здобути регіональне лідерство керівництво Пакистану спирається на підтримку США і Великої Британії, держав Перської затоки та поки що вміло використовує їх зацікавленість у власних інтересах.

Існують економічні інтереси, які переслідують Вашингтон. Починаючи з 1990-х Сполучені Штати намагалися реалізувати проект транс-Афганського трубопроводу (ТАТ) з Туркменістану, який має значні поклади природного газу, до Індії. До цього проекту планувалося залучити Туркменістан, Афганістан, Пакистан та Індію. Враховуючи всі зазначені фактори, стає зрозумілою позиція Америки щодо Пакистану, в якому перетнулися інтереси Вашингтону. Америка зацікавлена в трубопроводі з двох причин. По-перше, обійти Росію та позбавити її контролю над природним газом в Центральній Азії. По-друге, ізолювати Іран [21:18]. Природний шлях для того, аби отримати енергетичні ресурси для забезпечення потреб Індії – це Іран, тобто вирішити це питання можна за рахунок трубопроводу від Ірану до Пакистану, а вже звідти і до Індії. Сполучені Штати хочуть заблокувати цей проект. І досягти цієї мети не просто, оскільки ІРП шойно погодилася посприяти прокладанню трубопроводу від Ірану до Пакистану [24].

На зламі XX-XXI ст. геополітична ситуація в Південній Азії зазнала значних змін, що актуалізувало зростання ролі США в цьому регіоні як єдиної суперпотуги світу. Білий дім, що традиційно виступав в авангарді глобалізації, усвідомлює геополітичну важливість країн даного регіону. В офіційного Вашингтона були й інші мотиви для проведення активної політики на субконтиненті. США відводять Пакистану важливу роль у своїй глобальній стратегії, передусім у контексті використання цієї країни в якості регіонального контрбалансу зростаючому впливу Китаю, Індії та Росії. Адміністрація Дж. Буша-мол. визнаючи лідерство офіційного Нью-Делі в питаннях регіональної безпеки, зважає на Ісламабад як інструмент протистояння екстремізму та тероризму на глобальному рівні [1:10].

Американські урядовці традиційно розглядають Пакистан як стабілізуючий чинник регіону. Такий підхід цілком обґрунтований, оскільки має під собою підґрунтя. По-перше, в основній масі талібів є багато пакистанців. По-друге, ІРП тривалий час поставляла талібам гроші, зброю, надсилала радників, зберігаючи вплив на рух «Талібан». Крім пуштунів-добровольців значну кількість особового складу угруповання склали кадрові пакистанські військові. Майже вся важка військова техніка талібів обслуговувалася екіпажами та особовим складом пакистанської армії. У бойових діях зафіксовано використання пакистанських частин особливого призначення. За неофіційними даними, підрозділи регулярної пакистанської армії вже брали участь у бойових операціях талібів проти військових формувань Масуда на Кабульському напрямку в серпні - вересні 1999 р. По-третє, Пакистан володіє ядерною зброєю [16].

В прагненні здобути регіональне лідерство керівництво Пакистану спирається на підтримку США і Великої Британії, держав Перської затоки та поки що вміло використовує їх зацікавленість у власних інтересах. Сполучені Штати зацікавлені, в першу чергу, у внутрішньополітичній стабільності і послідовному зовнішньополітичному курсі країни, що створює важливі передумови успішного завершення операції в Афганістані, продовження індійсько-пакистанського політичного діалогу та посиленні співробітництва в межах Південноазійської Асоціації Регіонального Співробітництва.

Сполучені Штати чинять значний вплив на політичну ситуацію в Пакистані, що пов'язано з історично сформованими союзницькими відносинами між двома державами. На початку XXI століття у відносинах між США та ІРП виникло немало труднощів, спричинених різними причинами. Серед них – зближення між Індією та Сполученими Штатами упродовж останніх п'ятнадцяти років, наслідки політики Вашингтону на Близькому Сході, що призвело до росту антиамериканських настроїв в ісламському світі, включно з Пакистаном. На міждержавні

відносини впливають внутрішні чинники – ні Вашингтон, ні Ісламабад, не мають єдиної думки щодо того, як слід вибудувати відносини між двома державами. Отже, американо-пакистанські відносини неможливо розглядати як бінарну модель, оскільки на міждержавні відносини накладає відбиток цілий комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів, здатних не просто вплинути на них, але й діаметрально їх змінити [5:40]. Водночас, не можемо погодитись із думкою Б.М. Волхонського про те, що погіршення відносин Пакистану зі США почалося за часів П. Мушаррафа, оскільки генерал змушений був шукати компромісне рішення в питаннях зовнішньої політики країни на той час. Слід віддати належне П. Мушаррафу, який підтримав Америку на початку операції в Афганістані в кінці 2001 року, погіршивши власне становище, що призвело до зросту антиурядових виступів в Пакистані. Пакистан, поряд з Саудівською Аравією та ОАЕ визнавав талібів в якості законної влади в Афганістані.

Двосторонні відносини упродовж 2000-2008 років ускладнювалися не лише мінливою політикою Ісламабаду, але й постійними порушеннями з боку Сполучених Штатів, які відверто ігнорували думку уряду цієї країни. Одним із ключових подразників для Пакистану слугує постійне порушення американськими безпілотними літальними апаратами (дронами) повітряного простору Пакистану та удари, яких вони завдають по терористах у важкодоступних районах біля кордону з Афганістаном (в Зоні племен). Такі атаки призводять до значних жертв серед мирного населення. Загальна кількість цивільних, що загинули внаслідок ударів, завданих американськими безпілотниками упродовж 2004-2014 рр., налічує 416-951 людини, серед яких було 168-200 дітей [28].

Упродовж 2000-2001 років сили безпеки Пакистану надавали значну допомогу руху “Талібан” і звісно після подій 11/09 уряд Пакистану прохолодно поставився до спроб американців знищити його. Пакистанські військові, налаштовані на протистояння з Індією, плекали надію на те, що їхні прибічники в Афганістані стануть в нагоді під час конфронтації, проте після атак “Аль Каїди” на Сполучені Штати, Вашингтон поставив П. Мушаррафу альтернативу – або з Америкою або проти неї [22:323]. Події 11 вересня 2001 року не лише вплинули на зовнішню політику Пакистану, але й значною мірою, визначили зовнішньополітичний курс країни на тривалий час. Генерал П. Мушарраф виступив на боці антитерористичної коаліції і відмовився від підтримки Талібану. Пакистан у світлі боротьби з тероризмом як ніколи зблизився зі Сполученими Штатами та країнами-членами НАТО. Так вважали до 2006 року. Однак озвучені заяви пакистанського президента поставили під сумнів самостійність у виборі політичного курсу. Перебуваючи у США з нагоди 61-го засідання Генеральної асамблеї ООН, в 2006 році, П. Мушарраф за декілька годин до зустрічі з Дж. Бушем несподівано заявив, що після 11 вересня 2001 року його адміністрація піддалася погрозам з боку колишнього заступника держсекретаря Сполучених Штатів Р. Армітіджа. За словами генерала, американський дипломат під час зустрічі з начальником Служби міжвідомчої розвідки Пакистану (ICI) сказав: „Готуйтеся до того, що вас будуть бомбити. Готуйтеся повернутися у кам’яний вік”. Згодом сам Річард Армітідж заперечив слова П. Мушаррафа. Водночас він погодився, що розмова з шефом ІСІ була „доволі прямолінійною”, але без жодних погроз [19].

З 2001 року активна політика Вашингтону в Афганістані та в Південній Азії загалом сприяла зміцненню позицій Америки, проте послабила позиції Пакистану, перетворивши його на провідника американських інтересів в даному регіоні [14:81]. Слід визнати, що такі зовнішньополітичні кроки сприяли зміцненню особистої влади П. Мушаррафа за рахунок підтримки провідними країнами світу, і в першу чергу Сполученими Штатами.

Пакистан залежав і залежить від Сполучених Штатів і світових фінансових інститутів, він став, до певної міри, також заручником зовнішніх і внутрішніх ісламістів. У нових умовах ІРП змушена шукати шляхи та способи взаємодії з ісламістськими силами, йти на компромісні політичні рішення, вести подвійну гру, відкрито підтримувати США в їхній боротьбі з міжнародним тероризмом і, в той же час, закривати очі на існування баз терористів на території Пакистану, щоб не втратити підтримку Заходу і зберегти стабільність в країні. Незважаючи на складний характер зовнішньої та внутрішньої політики, Пакистану вдалося досягти певних успіхів. 23 вересня 2001 р. були зняті американські санкції, країна отримала економічну допомогу, було відтерміновано виплату відсотків за зовнішнім боргом, а уряд Пакистану чекав обіцяний кредит в 1 млрд. дол. [14:81].

Плідне зовнішньополітичне співробітництво виявилось в участі двох країн в антитерористичній операції в Афганістані. Зустрічні кроки уряду Пакистану не залишилися поза увагою Вашингтону, і вже в 2004 році адміністрація Дж. Буша надала Пакистану статус одного з „головних союзників США поза рамками НАТО”, відкривши для Ісламабаду додаткові можливості співпраці зі США у військово-технічній, економічній та політичній сферах. У 2004-2008 рр. Пакистан отримав понад 10 млрд. дол. американської допомоги, за рахунок чого уряд П. Мушаррафа підвищив обороноздатність країни та здійснив окремі прогресивні реформи у сфері охорони здоров’я та освіти. Основну частину американської фінансової допомоги (5,4 млрд. дол.) було спрямовано на фінансування військових операцій проти “Аль-Каїди” та “Талібану”, які здійснив 100-тисячний контингент пакистанської армії у Південному Вазиристані (Зона племен) [8].

В інтерв’ю телеканалу CNN 21 вересня 2006 р. президент США Дж. Буш зробив несподівану заяву, висловивши „абсолютну готовність” віддати наказ провести військову операцію в Пакистані, якщо американська розвідка встановить, що на території країни переховується лідер міжнародної терористичної організації „Аль-Каїда” Осам бен Ладен або інші лідери радикальних течій. Пакистанський президент П. Мушарраф, як і очікувалося, однозначно негативно відреагував на заяви Дж. Буша. Він зазначив, що не допустить американських військових до участі в операції по затримці бен Ладена на території своєї країни.

Агресивна риторика американського президента має пояснення. Слід зауважити, що існують підозри з боку Вашингтона на недостатні дії Ісламабаду по деактивації діяльності руху „Талібан” в Афганістані та, як і зазначив сам Дж. Буш, по затримці лідера „Аль-Каїди”. Очевидно, що американці не довіряють Ісламабаду у таких ключових аспектах всесвітньої антитерористичної кампанії. В американських ЗМІ навіть почали з’являтися повідомлення про

те, що керівництво Пакистану заключило мирну угоду з бойовиками „Галібану” та „Аль-Каїди” [19]. Незважаючи на підозри, Вашингтон продовжив розвивати відносини з ІРП.

В ході візиту президента США Дж. Буша до Пакистану на початку березня 2006 р. П. Мушарраф дав зрозуміти, що Пакистан має намір підтримати проект США «Велика Південна Азія», позиціонував свою країну як американського союзника в реалізації планів зі створення інфраструктури комунікацій та енергетичних коридорів, що проходять через територію Афганістану і зв'язують таким чином Південну і Центральну Азію. На офіційному обіді з президентом США 4 березня 2006 р. П. Мушарраф заявив: «... Стратегічно розташований на перехресті Південної Азії, Центральної Азії та Східної Азії Пакистан має потенціал стати центром економічної активності і каталізатором прогресу своїх сусідів. Ми маємо намір виконати цю призначену нам роль і виконати плани з розвитку інфраструктури, комунікацій та енергетичних коридорів. Стратегічне партнерство, підтверджене сьогодні, сприяє нашому успіху в реалізації наших спільних прагнень до миру і розвитку в цьому критично важливому регіоні світу» [20].

Оцінку Вашингтоном ситуації в Пакистані відбито в доповіді директора національної розвідки Дж. Негропонтте, опубліковану 11 січня 2007 р.: Пакистан залишається основним партнером в антитерористичній боротьбі, але в той же час він залишається і одним з найбільших джерел екстремізму. У доповіді було зазначено, що силові дії не вирішують проблеми, а навпаки будуть провокувати пуштунські племена, які в основному підтримували талібів, а також сприяти зростанню опозиції серед ісламських партій. Однак візит Джона Негропонтте, в Ісламабад 17 листопада 2007 р. підтвердив, що США продовжують підтримувати режим П. Мушаррафа, «під керівництвом якого Пакистан домогся значного прогресу», і розглядають його основним союзником у боротьбі проти тероризму та екстремізму [7]. Виходячи з цього, США не відмовлялися від співпраці з діючим урядом Пакистану і мали намір продовжувати чинити на нього дипломатичний тиск, щоб виключити радикальні зміни, які могли послабити вплив США [9:115-116].

В 2004 році Абдул Квадер, пакистанський фізик-ядерник офіційно визнав, що він допомагав Лівії, Ірану та Кореї у їхніх ядерних програмах. Відразу він отримав помилювання від П. Мушаррафа. Очевидно, що така допомога була надана за згодою керівництва країни. Такі визнання змусили аналітиків дійти думки, що Пакистан був найбільш небезпечною країною в світі, набагато не безпечнішою, ніж Іран чи Афганістан [див. 22: 323].

Характеризуючи цілі американської політики на пакистанському напрямку, можна виокремити низку важливих для США напрямів: спільна боротьба з тероризмом; ядерна програма, необхідність припинення ядерної гонки з Індією; обмеження контактів з Північною Кореєю; здійснення демократизації таким чином, щоб не порушити стабільність нинішнього режиму; перетворення Пакистану в помірну мусульманську державу, яка могла б стати моделлю для інших країн ісламського світу; зменшення ризику трансформації Пакистану в країну-парію внаслідок приходу до влади екстремістсько-терористичних елементів [29] та наявність американських військових баз на території Пакистану. Адміністрація США, розуміючи і враховуючи роль, яку грав Пакистан в антитерористичній кампанії, разом з тим продовжувала проводити досить жорсткий курс щодо пакистанської ядерно-ракетної програми та посилювала тиск на пакистанське керівництво в питанні боротьби з тероризмом. У якості шляхів досягнення цих цілей робиться акцент на позитивну кореляцію між американською допомогою та кроками пакистанського керівництва, які повинні принести реальні плоди в галузі економіки та освіти, в боротьбі з корупцією і в політичній сфері.

В політиці Пакистану упродовж 2000-2008 рр. можна виокремити чинники, що сприяли пакистано-американському зближенню: прагнення П. Мушаррафа зміцнити свою політичну владу, отримати допомогу США в економічному розвитку задля того, аби забезпечити інтереси безпеки країни. Пакистан, виявляє зацікавленість у зміцненні відносин з Вашингтоном, але, водночас, намагається вести власну гру, переслідуючи амбіційні плани.

Політику Сполучених Штатів щодо Пакистану на початку ХХІ століття визначали національні інтереси Вашингтону, в першу чергу, питання безпеки США та реалізація геополітичних інтересів. Економічні відносини не відгравали важливої ролі для Сполучених Штатів. Фінансово-економічна підтримка та воєнно-технічне співробітництво були і залишаються засобами, що зміцнюють взаєморозуміння між країнами по інших питаннях, важливіших для Америки.

Інтереси США в Азії передбачають стабільний розвиток регіону, який, за задумом Вашингтону, буде сприяти розвитку економічних зв'язків, регіональному та американському добробуту. Тому Вашингтон зацікавлений не лише в стабілізації пакистано-індійських відносин, але й у поліпшенні економічної ситуації в самому Пакистані, який може відігравати важливу роль в якості транзитної країни між близькосхідними експортерами ресурсів та зростаючими економіками в Азії.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі пакистано-китайських відносин, розвиток яких, пов'язаний із безпекою регіону.

Бібліографічний список:

1. Баєнкова С.В. Еволюція взаємовідносин у трикутнику Індія – КНР – США в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / С.В. Баєнкова. – Київ, 2008. – 15 с.
2. Белокреницкий В.Я. История Пакистана. XX век / В.Я. Белокреницкий, В.Н. Москаленко. – М.: ИВ РАН, Крафт, 2008. – 576 с.
3. Белокреницкий В.Я. Южная Азия в мировой политике / Белокреницкий В.Я., Москаленко В.Н., Шаумян Т.Л. – М.: Международные отношения, 2003. – 367 с.
4. Братерский М.В. Вашингтон и новые региональные державы в Азии / М.В. Братерский // США: экономика, политика, культура. – 2007. – № 3. – С. 35-39.

5. Волхонский Б.М. Америко-пакистанские отношения при правительстве Наваза Шарифа / Б.М. Волхонский // Проблемы национальной стратегии. – 2015. – №1 (28). – С. 40-53.
6. Воробьев А.В. Политика США в отношении Исламской Республики Пакистан на рубеже XX-XXI вв.: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук: спец. 07.00.03 «Всеобщая история» / А.В. Воробьев. – Казань, 2011. – 24 с.
7. Гринів Д. Політика США в Південній Азії: стратегічний провал? / Д. Гринів // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2008. – Вип. 73. – С. 180 – 184.
8. Кобзаренко А. Суспільно-політичне становище в Пакистані: наслідки для регіональної та глобальної політики [електронне джерело] / Кобзаренко А. – Режим доступу до джерела: <http://old.niss.gov.ua/monitor/february2009/6.htm>
9. Крижко Є.В. США як фактор зовнішньої політики Пакистану / Є.В. Крижко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – Випуск 107 (Частина II). – С. 110-117.
10. Кузнецов С.Н. Геополитическое положение Пакистана и региональная среда / С.Н. Кузнецов // Ближний Восток и современность. Сб. статей. – М.: ИИИиБВ, 2006. – Вып. 29. – С. 151-162.
11. Москаленко В.Н. Пакистан и ШОС / В.Н. Москаленко // Сайт Института Ближнего Востока. 2006. – Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2006/27-06-06.htm>
12. Морозова М.Ю. Пакистан: вооруженные силы и военная политика / М.Ю. Морозова // Азия и Африка сегодня. – 1997. – № 8. – С. 16-21.
13. Сотников В.И. «Исламская» бомба Пакистана и ее актуальность в связи с угрозами международных террористов / В.И. Сотников // Ислам на современном Востоке. Сб. статей. – М.: Крафт+, 2004. – С. 322-336.
14. Сергеев В.В. О политике Пакистана в Афганистане до и после 11 сентября 2001 г. / В.В. Сергеев // Востоковедный сборник. – М., 2006. – № 7. – С. 79- 84.
15. Розенау Дж. Н. Турбулентность в мировой политике / Дж. Н. Розенау. – Режим доступа: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxwb2xpdGljYW1pemF8Z3g6M2RjMWU2NjA1ODE1YW11Yw>
16. Соціально-правові основи інформаційної безпеки : навч. посіб. / [Петрик В. М., Кузьменко А. М., Остроухов В.В., Штоквич О.А., Полевий В.І.]. – К. : Росава, 2007. – 496 с.
17. Тихоненко І. Афганський фактор у відносинах Пакистан-США / І. Тихоненко // «Американська історія та політика»: науковий журнал. – К.: «ІМВ», 2016. – № 2. – С. 170-177.
18. Тихоненко І. Південноазійський регіональний комплекс безпеки на сучасному етапі / І. Тихоненко // Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. – 2015. – Випуск 36. Частина 3. – С. 60-65.
19. Федянін В. Пряник та батіг: деякі особливості пакистано-американських відносин. “Укрінформ” - Спеціально для “Євроатлантичної України” / В. Федянін. 04.10.2006. – Режим доступу: http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=187&news_show_type=1
20. Bush G.W. Pakistan's Musharraf Outline Bright Future for Alliance [Electronic resource] / Bush G.W. – Access mode: <http://usinfo.state.gov/sa/Archive/2006/Mar/04-804574.html>
21. Chomsky Noam. Power Systems / Noam Chomsky. – N.Y.: Metropolitan Books, 2013. – 210 p.
22. Cohen Warren. The New Cambridge History of American Foreign Relations / Warren Cohen. – N.Y.: Cambridge University Press, 2013. – 355 p.
23. Copley G. R., Hussain P. A. Pakistan: a global strategic lynchpin / G.R. Copley, P.A. Hussain. – Alexandria: International Strategic Studies Association, 2008. – 320 p.
24. Mehreen Khan. Iran Builds New Gas Pipeline / Khan Mehreen // Financial Times (London) / Energia.gr., 11 July 2011. – Access to the source: http://www.energia.gr/article_en.asp?art_id=24547
25. National Security Strategy of the United States. September 2002. – Washington, DC. 2002. – 35 p.
26. Rosenau J.N. New Dimension of Security: The Interaction of Globalizing and Localizing Dynamics / Rosenau J.N. // Security Dialogue. – Vol. 25. – September 1994. – P.255-282.
27. Sattar A. Pakistan's foreign policy, 1947-2005: A concise history / Abdul Sattar. – Karachi: Oxford University Press, 2007. – 329 p.
28. Serle J. Monthly Updates on the Covert War January 2014 Update: US Covert Actions in Pakistan, Yemen and Somalia / Jack Serle, Alice K. Ross // The Bureau of Investigative Journalism. February 3, 2014. – Access mode: <http://www.thebureauinvestigates.com/2014/02/03/january-2014-update-us-covert-actions-in-pakistan-yemen-and-somalia/>
29. US Policy Toward Pakistan. – Washington, D.C., 2007 [Electronic resource]. – Access mode: <http://foreignaffairs.house.gov/110/34239.pdf>
30. Ziauddin M. The Ten Achievements: Pakistan's Foreign Policy [Electronic resource] / Ziauddin Muhammad // News Line. July 29, 2016. – Access mode: <http://newslinemagazine.com/magazine/ten-achievements-pakistans-foreign-policy/>